

? –

N. Pál József publicisztikája[Még senki sem szólt hozzá. Legyen Ön az első!](#)

[Egy hete oda lyukadtam ki e hasábokon,](#) hogy a 12 csapatos NB I létszámának emeléséért való küzdelem pótcselekvés csupán, a „tegyünk végre valamit” illúziót keltő hadakozása, ami, ha győz, nem hoz lényeges változást (színvonalemelkedést, jobb eredményt), s rövidesen a csökkentésért perlekedünk újra. Mi lenne a biztos fellendülést hozó – legfőbb! – tennivaló, nem tudom, de azt igen, hogy a futball állapotáról szóló írást nem illik javaslat nélkül befejezni, ezért előadnék egy gondolat kísérletet, ami persze nem megy túl a mögöttünk hagyott história – nem csak labdarúgás-centrikus – tanulságain való agyaláson.

A leggyakoribb kesergés így hangzik körülbelül: „nem hiszem el – ez a szurkoló állandósult szókapcsolata rendre –, hogy amit évtizedekkel ezelőtt lehetett [jó futballt csinálni Magyarországon], azt most nem lehet”. Ki hány évtizedre s milyen jó focira gondol, a visszatekintő lélek életkorától függ általában, így ennek taglalását elhagyom, ám megkockáztatom: nagyobbat tévedni aligha lehet. Amit három/négy/öt/hat/hét (?) évtizede lehetett, azt ma nem lehet „megcsinálni”, ugyanis a futball – az élfutball különösen – szinte minden szegmensére nézvést nagyon máshogy „csinálódik”, mint csinálódott három/négy/öt (stb.) évtizeddel ezelőtt.

Simon Kuper és Stefan Szymanski jó szívvel ajánlható könyvében (Fociológia, 2016) azt írja többször, hogy egy ország labdarúgásának (nemzetközi) rangját három tényező határozza meg: a lakosságszám, a nemzeti jövedelem nagysága és a (nemzetközi) futballtapasztalat. (Az utóbbi a tradíció ereje, őrzése s a megújulási hajlam folytonos szimbiózisát – és aktivizálási képességét – is jelenti lényegében.) Jól tudom: e tézist a szurkoló rögvést vitatja (ellenpélda a részletekben mindig található), ám hadd vegyem komolyan mégis. A szerzőpáros a három tényező szigorú együttállásáról beszél (sem a sok lakos – Kína, India –, sem a gazdagság – arab miniállamok – nem elég tehát), s a „modell” az elemeken belül is roppant összetett. Több száz millió ember közt több tehetség akad(hat), mint néhány millió esetében, ez aligha vitatható, ám hogy a tehetségek feltűnnek-, kinevelődnek-, kifutnak-e, már nem a sokaságon múlik. A sok pénz sem garancia – önmagában – semmire, a nagy összeg felhasználási kultúrájának is ki kell (kéne) alakulnia, ahogy Csurka Gergely írta egyszer, s ott a harmadik feltétel is, aminek hiányában az előző két „adottság” nem sokat ér. Hiába az erőfeszítés, egy-egy nagy tornán „villantó” – de nem nyerő! – csapatot össze lehet hozni talán, ám hosszabb távon is világszínvonalú labdarúgást sem Kína, sem India, sem az Egyesült Államok nem képes teremteni, sőt – ma már belátható – Afrika sem, holott a kilencvenes években e hitben éltünk elég sokan alighanem. (Világklasszis afrikai, ázsiai játékosok kinőnek persze, de nem hazájuk válogatottjával, klubcsapataival „dobnak nagyot”.) A modell – úgy tetszik – a hosszú ideje eleven (szakmai, társadalmi, „szokásrendi”) beágyazottság, tradíció (tapasztalat) híjával nem működik igazán, de nyilvánvaló, hogy „csak azzal” sem. Főleg nem, ha a tradíció az emlékekben, a vágyakban él csupán régóta már.

A titok (a futball felfuttatásának, magas szinten tartásának „titka”) a szakmai-módszertani tapasztalatok állandó gyűjtése, analizálása, rendszerezése és a tradícióhoz illeszkedő megújulási – a kihívásokra való válaszadási – képesség folytonos alkalmazása a gyakorlatban. Ehhez igen-igen sok pénz (s az összeg „felhasználni tudása”) is kell ma már – sokkal több, mint három/négy/öt (stb.) évtizede –, de az utóbbi részletezését most elhagyom.

Lakosságunk annyi amennyi (a Kárpát-medencében maximum 12 millió, ami a minőségi labdarúgáshoz önmagában nem kevés), a pénz jóval több, mint '90 óta bármikor, a legnagyobb gond az, hogy a harmadik feltétel, a tradíció jó fél évszázada – nem egyik pillanatról a másikra – végzetesen megszakadt, s mi hosszú ideig nem is nagyon akartuk észrevenni ezt. Van, aki a legfőbb okot az edzőképzés 1960 körüli állami kézbe (a TF kezébe) adásában, ezzel a „magyar stílus” kiölésében látja elsősorban. Szerintem összetettebb – nem csak a sportra, a futballra való hatásában érvényes – okozatláncolat áttöréséről volt szó akkor, ami a hatvanas-hetvenes évtized fordulójára érett be, ért el bennünket végérvényesen, s mi az addig ismeretlen „kihívásra” nem tudtunk reagálni már. A futball az ötvenes-hatvanas esztendőig „belterjes” gond volt mind a három – világvezető – régióban (a Brit-szigetek, Dél-Amerika, a Duna-menti iskola). A világháborút lassan kiheverő Nyugat-Európa (Nyugat-Németország „visszaemelése” s a Közös Piac 1957-es megalakulása fontos állomás) a gazdasági erőre épülő jóléti módi felé mozdult, s ennek lett része a sportban rejlő lehetőségek felismerése is (a szervezés, az orvoslás, a média átalakulása kísérte-erősítette a folyamatot). Meglódultak a mérhető eredmények, egyre fontosabb lett a sport, a labdarúgás, az a tendencia, ami ma dübörög, valamikor ekkor indult – s '90 után kapcsolt nagy sebességre –, e játék szervezeti, pénzügyi, „tudásipari” s fizikai követelményeit is átformálva persze. Az irány, ami a sportágat Nyugat-Európában a futball abszolút központjává tette (mára egyértelműen), ekkor vette kezdetét, ha mi – hisz nem is régen még a világ elején tudtuk magunkat – önbizalomtól telten nem akartuk észrevenni a lényegét, akkor is. Meggyőződünk, hogy minden rendben van (lenne) továbbra is, ha játékosaink megerősödnének, többet s gyorsabban futnának általában. Ez az egydimenziós mizéria a „tegnap” még rendre elvert angolok nyerte '66-os világbajnokság tapasztalata alapján lett úrrá rajtunk, s először e játék története során heves utánpótlásba kezdtünk mi, magyarok. Ezt tesszük – más szavakkal: fel akarunk zárkózni „Európához” – azóta is, s e nagy-nagy akarásnak mindig nyögés (sírás) lett-lesz a vége, miközben tradíciónk, aminek a kihívásra kellett volna (akkor és újra) válaszolnia, már rég elenyészett.

Hogy állunk a „felzárkózással”? Volt a magyar gondolkodástörténetnek egy – műve részeiben persze vitatható – óriása, aki Széchenyi és Ady nyomán azt vallotta mániákusan, hogy „felzárkózni csak élre töréssel lehet”. Németh László állította, hogy az újabb kori kultúra sorra jövő válságait mindig más-más nemzet „oldotta meg”, úgy, hogy a válság reá eső részét saját tradíciója mélyértékeinek mozgósításával írta felül, mintát adva másoknak is, ahogy – például – Pitagorasz egy matematikai gondra göröggént adott választ, a világ hasznára egyben. Így lett nála a XVII. század az angolok százada, a XVIII. (a racionalizmus és egyebek) a franciáké, a XIX első fele (Kanttal, Goethével, Hegellel) a németeké, a második az oroszoké (bizony, Tolsztojjal, Dosztojevszkijjal), a XX. eleje meg az amúgy kicsi létszámú skandinávoké (Ibsen, Strindberg s a többiek). Mert ők mondtak olyan újat a világnak („angolul”, „franciául” és így tovább), amit nem tudomásul venni az „emberiségnek” nem lehetett többé. Nos, ez a lélek, Trianon, az összeomlás után máson sem medített egy életen át, hogy lehetnénk mi, magyarok is „példanép” végre-valahára, nem gazdasági értelemben, persze. Igaz, Németh nem volt se

materialista, se közgazdász – kultúrák egymásra is épülő váltógazdaságában gondolkodott –, ráadásul a versenysport sem érdekelte igazán.

Ám volt a futballtörténelemnek pillanata, midőn e modell jutott diadalra egyértelműen. Az, amit Aranycsapatnak hívunk, a labdarúgás jó két évtizedes problémáját (amit a WM-rendszer körüli viták jelentettek elsősorban) úgy oldotta meg, hogy a vitát meghaladva, a „külső” kihívásra reagálva, de a magyar tradíciót újragondolva-újraszöve szökött az élre, megkerülhetetlen mintát, példát adva a világ játékaának Angliától Brazíliáig és még tovább. Tudom, e futballhistóriában egyedülálló mutatványt – több ok miatt – nem tudjuk megismételni ma már, ám a gyermeteg pótcselekvések hajszolása közben egy csőlátású felzárkózhatnak módi értelméről, hasznáról lehet még gondolkodni talán.